

راهکارهای یادگیری سیار

مقدمه

بعد از همه‌گیری ویروس کووید ۱۹ و تعطیلی مدرسه‌ها، فناوری سیار در نظام‌های آموزشی بیشتر مورد استفاده قرار گرفت. یادگیری سیار نوعی از آموزش و یادگیری است که از طریق رسانه‌های سیار مثل موبایل، تبلت، پخش‌کننده‌های صوتی و غیره قابل دریافت است. مهم‌ترین نکته در تعریف یادگیری سیار همان کاربرد رسانه‌های موبایلی است. در نظام آموزشی ما راه‌اندازی شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) مثالی از کاربرد آموزش و یادگیری سیار است.

به‌طور کلی، علاوه بر اتفاقات اخیر، فناوری‌های سیار تحت تأثیر نیازهای جوامع اطلاعاتی و یادگیری مادام‌العمر وارد جریان آموزشی شد. بیشتر فناوری‌های کاربردی در آموزش ابتدا کارکردی غیرآموزشی داشتند (علی‌آبادی، ۱۳۹۱). تلفن همراه یکی از این فناوری‌هاست که در بیشتر موارد دانش‌آموزان قبل از مدرسه، آن را در خانه تجربه کرده‌اند. چون موقعیت آموزشی نیز نوعی موقعیت ارتباطی است (علی‌آبادی، ۱۳۹۱)، می‌توان از این رسانه‌های نوظهور در مقاصد آموزشی و تربیتی استفاده کرد. یادگیری سیار از لحاظ نظری و پژوهشی پشتوانه محکمی دارد. رویکردهای سازنده‌گرایی تا یادگیری موقعیتی، مبانی نظری مربوط به آموزش از راه دور و یادگیری الکترونیکی از آن حمایت می‌کنند. در سال‌های اخیر هم پژوهش‌های زیادی در زمینه کارایی و اثربخشی آن انجام شده است.

آموزش یک نظام است (فردانش، ۱۳۹۶) و آموزش و یادگیری دو روی یک سکه‌اند (سیف، ۱۳۹۱). فعالیت‌های منظم و هدفمند و روشمند معلم یادگیری شاگردان را تسهیل خواهد کرد. الگوهای طراحی آموزشی مؤلفه‌های موجود در نظام آموزشی را نشان می‌دهند (نوروزی و رضوی ۱۳۹۵). بر همین اساس، باید همه مؤلفه‌های طراحی آموزشی از زاویه ویژگی‌های یادگیری سیار (ابزار سیار، تحرک یادگیرنده و دسترسی‌پذیری فارغ از زمان و مکان) بررسی شوند. در ادامه این نوشتار، به‌منظور بهبود اثربخشی فناوری‌های سیار در آموزش و یادگیری، راهکارهایی را در چهار دسته انگیزشی، مدیریتی، رسانه‌ای و آموزشی می‌آوریم.

انگیزشی

۱. در محیط غیررسمی متغیرهای زیادی در جریان آموزش دخالت دارند. بنابراین ضرورت دارد، از طریق نیازمحور کردن موضوعات، قدرت جاذبه آموزش را تقویت و توجه و علاقه شاگردان را با خود همراه کنید. در نظام متمرکز آموزشی کشور ما، می‌توان روش‌ها، فعالیت‌ها و تکالیف را دانش‌آموزمحور اجرا کرد. ۲. دانش‌آموزان، به‌خصوص در دوره دبستان، به توجه و محبت نیاز دارند. نظیری نیشابوری زیبا گفته است: «درس معلم ار بود زمزمه محبتی / جمعه به مکتب آورد طفل گریز پای را». اگرچه این قاعده تقریباً در همه موقعیت‌های آموزشی صادق است، اما برای تقویت حس حضور در آموزش سیار و به‌ویژه برای دانش‌آموزان ابتدایی حیاتی است.

۳. در تشویق‌ها و تنبیه‌ها می‌توان از نمادها و شکلک‌ها استفاده کرد. شکلک‌ها برای رفع محدودیت‌های عاطفی زبان نوشتاری شکل گرفته‌اند و در امور احساسی و عاطفی مثل تشویق و تنبیه و به‌خصوص در مواقع بازخوردهای احساسی، بسیار کارآمد هستند.

۴. بچه‌ها در هر سن برای اثبات وجود و متعاقباً ابراز وجود خود به رقابت نیاز دارند. از چالش‌های موجود در فضای مجازی و برنامه‌های کاربردی می‌توان به این منظور استفاده کرد.

۵. در بعضی موارد، نقش تدریس و مدیریت کلاس را به دانش‌آموزان واگذار کنید. از دانش‌آموزان کم‌رو و ضعیف حمایت کنید. زمانی که دانش‌آموزان در محیط خانوادگی و در جمع بزرگ‌ترها از تجربه‌های خود صحبت می‌کنند، ذوق‌زده هستند؛ به‌خصوص وقتی نقش معلم را اجرا کرده باشند. این امکان در محیط خانه و از طریق فناوری سیار فراهم شده است.

مدیریتی

۱. بخشی از وظیفه مدیریتی معلم به حضور و مشارکت دانش‌آموزان در جریان تدریس مربوط است. در آموزش‌های مجازی و به‌خصوص یادگیری سیار، این مسئولیت جدی‌تر می‌شود. می‌توان برای انجام حضور و غیاب، در کنار برگه‌های سیستمی شبکه‌شده، از مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های آموزشی، مثلاً پرسش و پاسخ کلامی، برای این منظور استفاده کرد.

۲. موارد مهم مثل برگه حضور و غیاب، دستورالعمل‌ها و تکالیف، و بازخوردهای گروهی را می‌توان در محل ثابتی از صفحه‌نمایش در معرض دید عموم قرار داد. مثلاً در پیام‌رسان‌هایی مثل شبکه‌شده می‌توان پیام‌های ضروری را بین یا سنجاق کرد.

۳. دانش‌آموزان را از ماهیت فضای فناورانه و مجازی آگاه کنید. اگر دانش‌آموزان بدانند که ماندگاری پیام‌های اشتراک‌گذاشته‌شده با بیان گفتاری و حضوری متفاوت است، احتمالاً منطقی‌تر، منظم‌تر و هوشمندتر از این فضا استفاده خواهند کرد؛ به‌خصوص اینکه احتمالاً در آینده برای حفظ حریم و حقوق خصوصی افراد، فرایند تشخیص هویت و تشکیل شناسنامه مجازی اجرایی خواهد شد.

۴. مصداق‌های حفظ حریم خصوصی را برای خود و دیگران، نحوه استفاده صحیح و علمی از محتواهای موجود، با حفظ مشخصات محتوایی (منبع‌دهی) و چارچوب مشارکت و قوانین مباحثات گروهی را برای شاگردان تشریح کنید.

رسانه‌ای

۱. از رسانه در حد نقش آن در فرایند طراحی آموزشی انتظار داشته باشید. رسانه وظیفه انتقال پیام آموزشی به دانش‌آموزان را انجام می‌دهد. انتظار کارکرد و تأثیر بیشتر از رسانه، به‌تنهایی، از نظر علمی معنادار نیست. البته این به معنی برابری همه رسانه‌ها در فرایند آموزش هم نیست.

۲. یک اصل مهم آموزش، تعاملی بودن آن است. تعامل انواع متعدد دارد. می‌توان به تعامل یادگیرنده با یادگیرنده، تعامل یادگیرنده با رسانه اشاره کرد. تعداد زیادی از نرم‌افزارها و پلتفرم‌ها از این قابلیت‌ها پشتیبانی می‌کنند. می‌توان با استفاده از آن‌ها کلاس‌های زنده و تعاملی را در فضای موبایلی و رایانه‌ای برگزار کرد.

۳. از طریق نرم‌افزار تبدیل وب به نرم‌افزار کاربردی، می‌توان خروجی استوری لاین، سایت‌ها و وبلاگ‌ها را به برنامه‌های موبایلی تبدیل کرد. معلمان آموزش متوسطه می‌توانند نرم‌افزار استوری لاین موبایلی را در کافه بازار یا گوگل پلی قرار دهند و برای درس‌های جدید نسخه‌های تازه آن را به اشتراک بگذارند.

آموزشی

۱. گاهی دانش‌آموزان در آزمون‌ها از کتاب‌ها و دیگران کمک می‌گیرند. این کار تقلب محسوب می‌شود. در آموزش سیار امکان چنین کاری خیلی بیشتر فراهم است. می‌توانید اهداف آموزشی، تکالیف، فعالیت‌ها و آزمون‌های ارزشیابی را تیمی و گروهی طراحی کنید

۲. در نظام‌های آموزشی حضوری، برای غنی کردن کلاس درس، بیان می‌کردند که رسانه‌ها می‌توانند دنیای بیرون را وارد کلاس کنند (امیر تیموری، ۱۳۹۴). اما فناوری یادگیری سیار کلاس درس را به موقعیت واقعی زندگی برده و حتی مرز مکان و زمان را هم درنوردیده است.

۳. بازی، آموزش و یادگیری را با هم تلفیق کنید. کودکان و نوجوانان و افراد کم‌تجربه به آموزش و یادگیری از طریق سرگرمی و بازی تمایل بیشتری دارند. این در صورتی است که بزرگسالان در انجام پروژه‌های مسئله‌محور مشارکت و درگیری ذهنی بیشتری نشان می‌دهند.

۴. اطلاعات با آموزش برابر نیست (میریل به نقل از نوروزی و رضوی، ۱۳۹۵). رسانه هم با کل آموزش برابر نیست (فردانش، ۱۳۹۶). بنابراین، از هر رسانه و هر نوع محتوایی که قصد آموزش آن را دارید، بر حسب الگوی مناسب، نمونه‌ای طراحی کنید. جذابیت باید در ذات آموزش باشد نه رسانه. چون رسانه‌ها به‌صرف رسانه‌بودنشان در حدود هفت تا هشت هفته برای کاربران تازگی دارند (فردانش، ۱۳۹۶).

۵. یکی از مهم‌ترین اصولی که در یادگیری اثربخش و آموزش کارآمد مؤثر است، تناسب محتوا با سبک‌های یادگیرندگان است. بر اساس دسته‌بندی دان، دان و پرایس در سال ۱۹۹۷ سبک یادگیری به‌عنوان راهی تعریف شده است که در آن افراد موضوعی تازه را مورد توجه قرار می‌دهند و پردازش و یادسپاری می‌کنند (سیف، ۱۳۹۱). در این الگو، انواع سبک‌های یادگیری عبارت‌اند از: متغیرهای محیطی، هیجانی، جامعه‌شناختی، فیزیولوژیکی و روان‌شناختی. یادگیری سیار به‌آسانی قابلیت هم‌خوانی با این گونه سبک‌ها را دارد.

منابع

- سیف، علی اکبر (۱۳۹۱). روان‌شناسی پرورشی (روان‌شناسی آموزش و یادگیری). نشر دوران. تهران.
- فردانش، هاشم (۱۳۹۶). مبانی نظری تکنولوژی آموزشی. انتشارات سمت. تهران.
- نوروزی، داریوش؛ رضوی، سید عباس (۱۳۹۵). مبانی طراحی آموزشی. انتشارات سمت. تهران.
- علی‌آبادی، خدیجه (۱۳۹۱). مقدمات تکنولوژی آموزشی. انتشارات دانشگاه پیام نور. تهران.
- امیر تیموری، محمدحسن (۱۳۹۴). رسانه‌های یاددهی - یادگیری: شناسایی، انتخاب، تولید و کاربرد. ساوالان. تهران.
- اکبرزاده، نیلوفر؛ محمدخانی، کامران؛ ابوالقاسمی، محمود (۱۳۹۸). ارزیابی اثربخشی به‌کارگیری الگوی یادگیری سیار مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی در آموزش دانشگاهی. تحقیقات مدیریت آموزشی ۱۰(۴۰): ۱۷۷-۱۹۹.